

V A S S Z É C S E N Y I

MÚLTIDÉZŐ

III. ÉVFOLYAM, 2013. SZENT IVÁN HAVA

KÉPKOMMENTÁROK (6)

Ezúttal is inkább egy tablót állított össze a Múltidéző képkommentátora azokból az ó-nyarakból, amikor még az aratási szezon előtt egy kis idő maradt az önfeledt napfürdőzésre, persze elsősorban vasárnapokon, amikor nem volt szabad

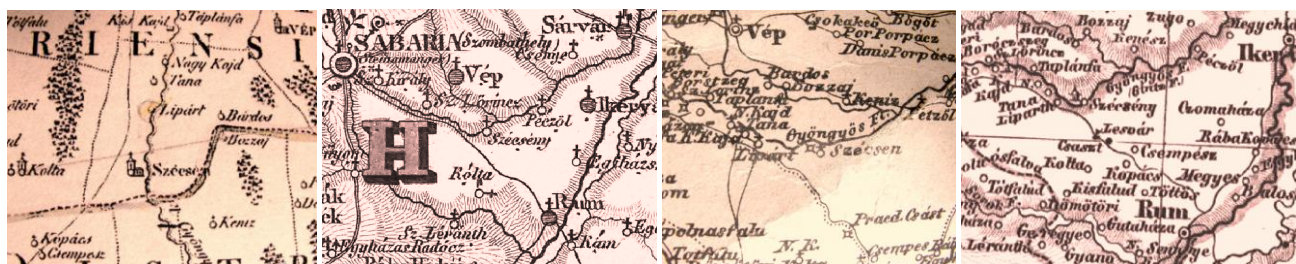
dolgozni. Lipárti, szécsényi fotók, és egy bárdosi fénykép is található itt. (Képek a Vasszécsényi Digitális Fotóarchívumból.)

SZEMTANÚ - KIS JÓZSEF PLÉBÁNOS (9)

„A rablóbanda kifosztotta a lakást, az éléskamrában a liszt közé tojásokat vagdalt. Tört, zúzott, több holmit magával vitt. Mikor itt elvégezték a garázdálkodásukat, bezörgettek énhozzám éjfél körül. Adjak lámpát, hadd muzsikáljanak a harmóniumon. Az egyik részeg lába belekeveredett a telefon huzalába. A készülék lezuhant. Az orosz csak ment tovább, a készülék hömpölygött utána. Azután egy véres szemű fiatal jön be. Cigarette, vina nyett?! – Kérde tőlem, és pisztolyát a mellemnek szegezi. Bizonyígtam kézzel-lábbal, hogy nincs. Pisztolyát helyére tette és elment ő is garázdálkodni a harmónium mellé. Fél óráig ugráltak, ordítóztak, muzsikáltak, azután elmentek. A következő napokban türhetően csend volt. Ami kellett nekik, azt vitték. Egy autót a pástorfiúval együtt elvitték a hosszúlétrát, és az erősebbik nyomórudat. Egy másik autó a pincéből egy kádat. A lakásban először irodát akartak berendezni. Az ebédlőbe már hoztak íróasztalt és 3 hosszú asztalt. Az őrnagy mondta, hogy a szobámban megmaradhatok. Ő elég barátságos volt. Megkérdezte a ház előtt nyíló magnólia nevét. Kért, hogy a virágos kertet hozassam rendbe. Másik nap az asztalokat a szobákból kihordták. Az enyémekeket is. Székeket is. Hova vitték, nem tudom. Fehérvasárnap előtt való szombat délelőtt 10 órakor berobog az udvarra 2 megrakott teherautó. A csomagokat a katonák hordják be a szobákba. A konyhába is betesznek egy nagy marhacombot. Most tudom csak meg, hogy a híradósoknak itt lesz az élelmiszerraktáruk, konyhájuk. Az ebédlőbe ágyakat hordtak vissza. Századosuk bejelentette, hogy kb. 2 hétre az én szobámat is igénybe veszik. Menjek innen máshová. Könyörögtünk a Tóth Jancsival, hogy legalább a cselédszobában hadd maradjak meg. Nem használt. Civil a katonák közt nem maradhat. Erre a legszükségesebb holmikot a jó emberek kihordták az oratóriumba és a sekrestyébe. Sekrestye lett az iroda, oratórium a lakásom. Segítettek a kihordásnál igazgató úr és a nála lakó 3 menekült katona, Cseresznyés Feri bácsi, Rozman Jóska, Tóth Jancsi, Margit, Szekeres bácsi, Kálmán István. Egy óra múlva már be sem mehett a szobámba. Abból valami előadóterem lett. Hogy a végén mi marad meg a lakásomból, csak utólag tudhatom meg. Azóta itt lakom az oratóriumban az Úr Jézus kedves szomszédságában. Az első éjszakák igen hidegek voltak, de azért folyton javult a levegő. Az első éjszakákban 10 C fok mellett erősen kellett takaróznom. Hála Isten eddig beteg nem voltam. Háromhetes földalatti fogságból napfényre került a második töltőtollam. Most már tudok tintával írni. Fehérvasárnap előtti szombaton egy fiatal vándor pap állít be éhesen jegyző úrékhoz. A plébánost keresi, éhes. Fáradt, elcsigázott formájában alig ismertem meg. Doroszlai, tótvázsonyi plébános volt. Plébániájában volt helyettese. Azért az oroszok elől eljött szüleihez Rumba. Mivel már korábban kezdett oroszul tanulni, az oroszok rumi bevonulásakor mohón jegyezte az oroszoktól megtanult új szavakat. Kémgyanús lett. Gyalog elhajtották Tóttós, Gyanógeregye, Ják, S. Martin (Alsóórs mellett) felé. S. Martinból eresztette vissza a GPU többszöri kihallgatás után. Jegyzőéknél jó ebédet kapott. Innen folytatta útját Rumba, Rumból Tótvázsonyba. Rá pár napra ebéd végén jelentik, hogy 3 pap jön a Füzben Szécsenybe. Kimegyek eléjük. A szécsenyiek voltak. Abai Imre, Süle Feri, Pungor Laci. Süle Feri ceremoniarus és Pungor Laci II. éves theologus csak szombathelyről gyalogoltak, de Abai Imre a Semmeringről jött vissza. Mivel az oroszok állandóan a nyomukban voltak, egy passionista kolostorban várta be, míg az oroszok átvonulnak rajtuk. Húsvétől Fehérvasárnapig volt a kolostor lakója. Utána hátizsákkal indult gyalog hazafelé. Később egy orosz szerzett neki egy szekeret. Olyant, mint nálunk az asztalosoké. Arra tette hátizsákját, és húzta. Hegyre föl, hegyre le. Így már könnyebb volt. Kirschlagban egy orosz autó, amelyik éppen Kőszegre indult, fölvette. Kőszegen, a plébánián megaludt. Hátizsákját ott hagyta. Gyalog jött Szombathelyre. Szombathelyen Süle Ferinél aludt, és onnan másnap jöttek haza. Fáradt, poros volt az Imre. Az új otthonba miseboromból kínáltam meg őket. A szegény szökevényeknek igen jól esett. Azóta itthon misézget, fát vág, krumplit ültet, és éjjel védi a családot az orosz erőszakoskodás ellen. Jún. 10. – Házát őrzöm. Vasárnap délután mindenkinek kimenője van. Délben látogatott meg 7 fiatal géppisztolyos orosz. A teherautójuk a gyümölcsös mellett állott meg. Megijedtem, hogy ezek a templomból és a plébániából akarnak megrakodni. A templommal nem is próbálkoztak. A plébániára először bejött 4. A lóistálló felé tartottak. Már-már búcsút mondtam a kis póni lovaimnak. De hála Isten nem lovak kellett nekik. Az ajtó deszkájára mutogattak, hogy erős padlók kellenének. Kaput deszka, nyett, nyett. - Az egyik nézegette a kis süldőmet. Bizony most ezt viszik el maguknak egy ebédre – gondoltam. A hidas tábla tolokáját nem tudta felhúzni. Nagy udvariassági formák között kikísértem őket az utcaajtón. Örültem, hogy átestem a veszedelmen. Alig mentek tíz lépést, velük szemben jön újabb három. Mind megfordulnak és határozott szándékkal, újra jönnek hozzám. Egy része a hidas felé, más része a lakásbejárat felé tartott. Azt se tudtam, mit védjek. Bekiáltottam a fiatal béresemnek, jöjjön ki az istállóból, vigyázzon az udvarra. Én bemegyek a lakásba. Szükség is volt ott rám, mert amikor a4 orosz bement a folyosóra, a Margit úgy repült ki a konyhából. Én kísértem őket, mit zabrálnak. A Margit szobájában féltettem a széken heverő tisztát, de vasalatlan ruhákat. Hála Isten azt se bántották. Tojások is voltak elő, azokat sem. Következett az én szobám. Töltőtollam miatt rettegtem. ” Itt megszakad a memoár, az utolsó rész ismét ceruzával van írva, vagyis a töltőtollat joggal féltette Kis József.

TÉRKÉPOLVASÁS (2)

Ezúttal a 19. század térképeit vesszük sorra. Az első térkép 1807-ből való Karacs Ferenc készítette a Szombathelyi Egyházmegyéről Somogy Lipót püspöksége alatt. „Szécsen” a plébánia központ, hozzá tartozik Lipárt, Tana, Nagy Kajd és

Bárdos. A térképen egy kis templomrajz jelöli az anyatemplomokat. A Szombathely - Rum postaút és a Gyöngyös patak van jelölve még a térképen. 1830-38 között Szendrői Aszalay József készítette a következő országos térképet, amin „Szécsény” mint anyaplébánia van jelölve, az előbb említett úttal és patakkal egyetemben. 1833-36 között Karcsay Vice és Hegedű András készített Magyarország-térképet, amin Lipárt és „Szécsen” is jelölve van, valamint „Praed. Csást”, vagyis Császt, az utóbbi Szécseny és Csemesz között a postaút jobb oldalán. A térkép alsóbbrendű utakat is ábrázol, így a Lipárt Dömötöri közti „Vicinális” utat is. Ugyanezekben az években még egy térkép is készült az országról, Schedus Lajos és Blaschnek Sámuel Benjámint készítettek, amin „Lipart” és „Szécsény” is szerepel, valamint a már többször említett postaút bal oldalán Lesvár, jobb oldalán „Csaszt”. Szécsenyél egy kis tornyocska a templomot is jelöli. 1846-ban Sopron Nagykánizsa közt egy vasútvonalat terveztek, ami Soprontól Bécsig, Nagykanizsáról pedig Varaszd, Zágráb, Károlyváros érintésével Fiuméig vezetett volna. Ez a vasútvonal érintette volna Szécsényt, illetve Lipártot, mivel a fél évszázaddal később megvalósuló Rum -

Szombathely vasútvonallal ellentétben, ennek a pályája a rumi országút jobb oldalán haladt volna. Vasvármegyébe a háromtagú előkészítő bizottságba beválasztották Ebergényi Benedek táblabíró, Szécsény földbirtokosát is, aki egyébként lelkes híve volt az ügynek. Az ehhez készített térképen Lipárt és „Szécsen” is szerepel, valamint ismét csak a postaút bal oldalán Lesvár. 1890 körül készítette Gönczy Pál a következő országos térképet, amin már Vasszécsény a Rum- Szombathely vasút állomásaként szerepel, a térkép Lipártot is megjelöli. 1891-ben Gönczy Pál egy általános közigazgatási térképet is készített, ahol igaz, hogy a vasútvonal is ábrázolva van, de itt még ismét csak Szécsényként jelöli a falut. Lipárt is szerepel ezen a térképen is. Homolka József 1896-os térképén csak egy kis karika jelöli Szécsényt, a neve nincs kiírva.

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI MOZAIKOK (8) STEFFEK ALBIN MŰHELYÉBEN

78 évvel ezelőtt, 1935 nyarán, Steffek Albin szombathelyi festőművész bevette magát a lipárti templomba, és addig nem jött ki, míg el nem készült a kifestésével. A hanyattatott sorsú festőművésznek ekkor a templomunk lett a műhelye, ide próbálunk most betekinteni. Steffek Albin keresztutas életről néhány mondat. Az I. világháború végén orosz hadifogság, hazaérkezés, majd családi dráma a fiatal házaspár közt, sopronkőhidai börtön. A kiszabadulása üstököszerű templomfestői pálya, majd a 2. világháborút követő Rákosi korszakban pályamódosítás, hiába fest szocreált, a szombathelyi festő ktsz-ben szobafestés, majd egy rövid ideig a szombathelyi mozi-üzemi vállalatnál plakátfestés, közben-közben újra templomfestés. Egy ilyen vidéki munka alkalmával a motorkerékpár hátuljáról szétrepülnek a vázlatkönyvek. A művész hagyatékát gondozó lánya, Steffek Lenke néni tavaly halt meg, Ő őrzött meg néhány mappát, albumot édesapja munkásságáról. Apró kis fényképek, régi művészeti képeslapok, szentképek, gondosan beleragasztgatva, amiket a művész gyűjtött össze, mint inspiráló motívumokat. Lipárti templom festményeivel kapcsolatban nem maradtak fenn ilyen fényképek, de a korszak kutatása során a Múltidéző fellelt néhány képanalógiát, amit most közread. Korabeli kalendáriumok évkönyvek, képes-újságok és egyházi kiadványok képanyaga ihlette meg a művészt, ezeket formálta át, illetve néha változtatás nélkül át is vett, vagy tükörképként átfordított.

Ezen kívül olyan példákat is közlünk, amelyeket a lipártin kívül más templomokban is megfestett a művész kisebb változtatásokkal. 1935-ből fennmaradt egy levél a művésztől a lipárti munkával kapcsolatban, ezúttal ezt is közöljük. „Árajánlat a Lipárti rom. kath. Templom festéséhez. A szentély festése művészise kivitelben, úgymint: a mennyezetén lévő három, csúcsban, végződő mezőben szép plasztikus ornamentelek díszes kivitelben. A mennyezet hosszúkas boltívének a két szemben lévő végein Szent István és Szent László királyok képével. Középen egyházi szimbólummal pl. Isten báránya

angyalokkal körülvéve. A falon lévő oszlopok és párkányok természetűen márványozva. Az oszlopok közt lévő három sima mezőben (negyediket az ablak tölti be) tetszés szerint a hitközség által megadott témájú kép, pl. Szent Erzsébet a szegények között, A tékozló fiú megtérése, Lisieux-i kis Szent Teréz, vagy Szent Antal a kisdud Jézussal, megfelelő keretekbe foglalva. – 400 pengő. A templom hajója ugyancsak plasztikus ornamentekkel díszítve, az egyes mennyezetrészek közepén egyházi szimbólumokkal. Oszlopok és párkányok harmonikus színekkel márványozva. Ablakok körül egyszerűbb díszítésekkel, kórus alja és a sekrestye szintén egyszerűbb kivitelben festve – 350 pengő. Hajó gazdagabb, a szentélyhez hasonló kivitelben díszítve. A mennyezet három boltívének közepén egy-egy egyházi tárgyú eredeti kompozícióval. Pl. Mária mennybemenetele, Szentháromság, Szent Cecília képekkel. Falakon az ablakok körül gazdagabb kerettel. Oszlopok és párkányok művészién márványozva. Sekrestye egyszerűbb díszítéssel festve – 500 pengő. Teljes tisztelettel, Steffek Albin festőművész” A levél hátoldalán szintén a művész kézírásával a következő áll. „Az 1935. jún. 19-i költségvetés következő tételébe állott be változás. Szentélyben a főoltár fölött lévő csúcsívekben plasztikus díszítések helyett közepén Jézus szent szíve szimbólum, kétoldalt színes angyalfejekkel. Hajóba pedig a jelzett három boltív helyett öt boltív festendő ugyanabban a kivitelben, ahogyan a költségvetésben jelezve van. Az egész templom festését 900, azaz kilencszáz pengőért elfogadom. Steffek Albin festőművész.” Mivel ma sok minden másképp van a lipárti templomban a Múltidéző Kis József plébános két 1935-ös naplóját átnézve, a következőket találta. „Főoltár fölött miféle ornamentek? Lehetne 3 miniatűr olajfestmény mellkép. Középen Szt. István, ev. old. Szt. László, leck. old. Szt. Imre. A másik kettőben Szt. Erzsébet, B. Margit. A 3 falmezőben (ide nem kell kép, mert repedezett) Az ajtó fölé dominikánus kiskép. Fönn vértanúk szimbóluma. Az íven: Tartsatok bűnbánatot, vagy íme, az Isten Bíránya, ki elveszi a világ bűneit. Nem 3, hanem 5 boltív van. (2 m széles) Az ívekben szenvedés szimbólumok. 10 csúcsívbe 10 miniatűr apostol mellkép, vagy szimbólum. Fönn: Mária mennybemenetelének nincs hely. Szentháromság – milyen kompozícióban? Szt. Cecília a kórus fölé. 4-4 oszlop fölé is befele-álló kép. Szt. Antal Jézuskával, Kis Szt. Teréz angyalokkal, vagy mellkép keretben. Első ívre a tékozló fiú megtérése. Borzasztó laposak az ívek. Kórus elő-falára 2 zenei szimbólum. Valamit a sekrestye mennyezetére is. A kis háromszögekbe dominikánus angyalfejek. Pálma és koszorú ugyanarról a képről. Mellképek –,-, Bírány sugarakkal –,-,. Pápai szimbólum –,-, Sz. Mária megjelenik Szt. Vendelnek – oldalfalra, Szt. István felajánlja a koronát. Meseszepek Fugel: Ábrahám áldozata, Isten kihirdeti a tíz p., Káin és Ábel, Összülők kiűzése, Szent család képe, rajt a kis Ker. Szt. János.” Persze ez sem a mai állapot. Azt tudjuk, hogy a hajó oldalfalain lévő Szt. Paszkál és Szt. Margit kép Ambrózy Teréz megrendelése, az elsőt Ó, a másodikat Bíró István fizette ki. De hogy mikor, és hogyan kristályosodott ki a lipárti templom páratlan ikonográfia programja, az továbbra sem derül ki a fellelt dokumentumokból. A szentély függőleges tengelyébe a főoltár alkotásaival együtt: Atyaisten, Szentlélek Isten galamb képében, ahogy megjelenik a Fiúisten megkeresztelésekor a magasban. A Ezt körül-ölei a magyar szentek sora Szt. István, Szt. László, Szt. Erzsébet és Szt. Imre, mindennek közepén Patrona Hungariae. A hajó boltozatán Szt. család, Jézus az Olajfák hegyén, Nagy Constantin, a Hit – Remény – Szeret női allegorikus figurái, végül természetesen a kórus felett Szt. Cecília, és a hajó két oldalán a már említett 2 kép. Szt. Paszkálhoz egy ima is fennmaradt a faluban: „Bayloni Szent Paszkál, lányok pártfogója, Tehozzád nekem egy nagy kérésem volna, Szerezzél egy férjet, kedveset és szépet, Éppen olyan, mint Te, könyörögve kérlek! De hamar add, kérlek.” (Képek: A tízpengős Magyarok Nagyasszonya, Steffek csak a jogart cserélte ki liliomra, ez a jászberényi változatát még egyértelműbb. Merész Gyula Szt. Imréje – nagyon hasonló még Éder Gyula azonos témájú festménye is. Steffek festménye az eredeti fotóról készült, szó sincs koronáról Szt. Imre térdénél, mint ahogy legutóbb odaköltötték azt a restaurátorok. Jézus megjelenik Alocque Szt. Margitnak, korabeli könyvillusztráció és Steffek tükörkompozíciója. Morelli Gusztáv és Steffek Constantinja. Szt. Paszkál egy szentképen és Steffeknél. A kenyéért nyúló lány alakja teljesen megegyezik egy korabeli kompozícióval és Steffeknél a Szt. Erzsébet képeken...)

A következő szám tartalmából: Képkommentárok (7), Szemtanú - Kis József plébános (10), Egy kis pecsétörténet (6) Művelődéstörténeti mozaikok (9) Zászlócentenárium